

Postmottak KMD

Din dáhton:	Din ref.:	Min dáhton:	Min ref.:	Áššemeannudeaddji:
		14.11.2021	21/00586-2	Lajla Helene Eira lajlahe@samas.no

21/4396-1 HØRING - FORSLAG OM ENDRINGER I SAMELOVEN (SAMELOVENS SPRÅKREGLER)

Sámi allaskuvla čujuha Gieldda- ja ođasmahttindepartemeantta gulaskuddamii mas Sámeláhka evttohuvo rievdaduvvot. Dákko bokte buktá Sámi allaskuvla, gulaskuddancealkámuša Sámilága giellanjuolggadusaid rievdadeapmái. Gulaskuddancealkámuš álggahuvo obbalaš mearkkašumiiguin ja čuovvu gulaskuddannotáhta kronologalaččat.

Obbalaš mearkkašumit

Sáme giellalávdegoddi ásahuvui dainna váldoulbmilin ahte nannet sámegielaide dili. Giellalávdegoddi mandáhtas lei maid mihttun álkidit giellanjuolggadusaid sámelágas. Departemeantta evttohusas lea biddjon deaddu sihke álkidit giellanjuolggadusaid ja maiddái doalahit suohkaniid fleksibilehta. Dát orro čuohcamin sámegiellageavaheddjiid rivttiide, ja bahá lea ahte giellariivttit láivot álkideami ja suohkaniid fleksibilehta namas. Mihttun berre ovdalii leat nannet giellarivttiid giellaguovllus.

Lea mearkkašahhti ahte gulaskuddan reivve dahje notáhta ii leat ovttage sámegillii. Sámi allaskuvlla bargogiella lea davvisámegiella ja váilevaš sámegiella jorgaleapmi dahká hástalussan meannudit gulaskuddama. Tearpmaid ja gulaskuddama bajilčállaggiid lea Sámi allaskuvlla giella,- duoji ja servodatdiehtagiid goahti ieš jorgalan, ja gulaskuddannotáhta leat mii jorgalan muhtun muddui

njálmmálaččat sámegillii. Meattáhusat mat sáhttet boahit jorgaleamis sáhttet dahkat meannudeami ja ipmárdusa iešguđetge láhkai iešguđetge sámi birrasis ja ášahusain. Mis lea vuordámuš ahte láhkaproposišuvdna ja eará almmolaš dokumeanttat áššis jorgaluvvojit sámegielaide.

Departemeantta gulaskuddan notáhtas váldojit ovdamearkan giella rievttit earret eará dearvvašvuoda- ja sosiála suorggis ja maiddá oahpahus suorggis. Dán olis lea dehálaš deattuhit ahte giellarievttit dáid surggiin leat sihkkaraston eará lágaid ja stáhta álbmotrievtti geatnegasvuodain bokte ja eai sáhte sihkkovuvot dahje láivuduvvot.

Giellanjuolggadusaid rievdadusat bohtet váikkuhit sámegielaid bisuheapmái ja ovdánahttimii. Giellanjuolggadusaid ja dan praktihkalaš ja hálddahaslaš váikkuhusat sáhttet dagahit ahte sámegielaid geavaheapmi unnu dahje lassána. Suohkaniid giellageavaheapmi váikkuha maid sámegielaid symbolalaš stáhtusii, earkil olbmuid riektesihkkarvuhtii ja maid njálmmálaš ovdánahttimii. Sámegielaid čálalaš geavaheapmi, ja sámegielaid ovdánahttit hálddahaslaš giellan, bohtá olu das makkár geatnegasvuodaid suohkanat ođđa giellanjuolggadusaid bokte ožžot.

Fuomášuhttit maid departemeantta ahte sámi giellaguovlu lea fágalaš doaba mii geavahuvvo fágalaš teavsttain ja dilálašvuodain, gos sámi giellaguovlu fátmasta olles sámi árbevirolaš giellaguovllu. Geavahišgoahit dán doahpaga eará oktavuodas, gos dat dušše fátmasta muhtun suohkaniid ja fylkasuohkaniid sáhttá dahkat eahpečielggasvuoda. Ávžžuhat geavahit eará doahpaga sámelágas go sámi giellaguovllu.

Kap. 2 Sámi giellahálddašanguovlu

Giellaguovllu suohkanat evttohuvojit juhkot golmma kategoriijai. Sámi allaskuvla oaivvilda ahte ássit geat dál orrot suohkaniin mat leat otná giellahálddašanguovllus eai galgga láivuduvvon giellarievttit. Mihttun berre ovdalii leat nannet giellarivttiid giellaguovllus. ahte suohkaniin mat leat dál giellahálddašanguovllus eai galgga láivviduvvot giellarievttit.

Sámegiel majoritehta suohkanat, gos sámegiella lea majoritehta dilis ja gos giella geavahuvvo buot servodatsurggiin leat sosiolingvistihkalaš perspektiivvas dehálaččat. Majoritehta suohkanat leat dan dihte dehálaččat sámi servodahkii ja sámegielaid ovdánahttimii ja bisuheapmái. Sámi allaskuvla oaivvilda ahte dáid suohkaniid ferte nannet giellanjuolggadusaid bokte. Sidjiide galggaše leat eambo giellageatnegasvuodát, sin dehálaš rolla galggašii buorebut čalmmustuvvot giellanjuolggadusaid ja sin galggašii maid doarjjaortnega vuodul nannet.

Sámegiel rievttit eai sáhte leat báikkálaš politihka mearrádusaid duohken. Dáruiduhttin historjá ja sámegielaid minoritehta dilli, dahká ahte lea stuorra vejolašvuhta ahte sámegiellarievttit bohtet vuotihállat báikkálaš politihkas. Suohkaniid gullevašvuhta giellaguvlui ferte leat geatnegahtton, dahje leat sihke Sámedikki, departemeantta ja suohkana iniciatiivva duohken. Sámi allaskuvla ii doarjjo ahte dálá vuohki, gos suohkanat okto initiere sisabeassama, fievrreduvvo viidáseappot. Sámi allaskuvla ii ge doarjjo ahte fylkkasuohkaniidda šaddá eaktodáhtolaš áigot go mielde giellaguvlui, muhto doarju ahte dálá vuohki bisuhuvvo.

Kap. 3 Riekti oazžut vástádusa sámegielaide

Suohkanat eai beasa eará láhkageatnegasvuodaid ieža mearridit báikkálaš dásis, ja Sámi allaskuvla oaivvilda ahte ágga doalahit gielddaid fleksibilitehta ii leat doallelaš. Gielddaid iešmearrideapmi ja fleksibilitehta ágga sáhtta dagahit ahte sámegeiella gillá hálddahaslašvuogádagaid dahje -rájaid dihte. Departemeantta čállá ahte go suohkanat leat ieža háliidan beassat giellaguvlui, de sii bohtet álkibut lámhit dili sámegeiella geavaheapmái. Čuovvut lága mearrádusaid ii galgga leat suohkaniid iežaset motivašuvnna duohken. Bidjat dákkár digaštallamiid suohkanstivrra duohkáii sáhtta maid dagahit báikkálaš unohis digaštallamiid ja cielaheami, nu go vásáhusat čájehit, gos sápmelaččat vásihit digaštallamiid noađđin. Sámi allaskuvla oaivvilda ahte suohkanat eai galgga beassat válljet láhkageatnegasvuodaid mat gusket sámegeilli.

Gávpotsuohkanat, gos sámegeiella dávjá lea čielga unnitlogus, ja gos sámegeiella árbevirolaččat ii leat leamaš, lea lunddolaš ahte fleksibilitehta fállujuvvo. Sámi allaskuvla doarju ahte gávpotsuohkanat ožžot vejolašvuoda beassat sisa giellaguvlui, ja doarju ahte gávpotsuohkanat besset válljet makkár giellageatnegasvuodaid čuvvot. Dát fertet dahkot dainna eavttuin ahte giellageatnegasvuodaid mat eará lágaid ja geatnegasvuodaid bokte leat, dego álbmotrievtti vuodul ja Eurohpalaš unnitlogu giellanjuolggadusaid vuodul, eai láivviduvvo.

Departemeantta čállá evttohusastis ahte rievdadusat dagahit dárbbu geahčadit báikenammalága, ja ahte das soaitá dárbu rievdadit muhtun njuolggadusaid. Sámi allaskuvla čujuha ahte sámegeielat báikenamat prinsihpalaččat leat boarrasepmosat eanaš báikkiin sámi árbevirolaš guovlluin, ja ahte sámi árbevirolaš guovlluin galget sámi báikenamat ain leat bajimuččas galbbain.

Sámegeielat ja dárogeiella leat ovttdássaš geielat. Jus dán galgá duohtandahkan de fertejit buot almmolaš ášahusain geatnegasvuodaid vástidit sámegeilli. Jus sámegeiella galgá beassat leat eambo go gievkangiellan, de lea dehálaš ahte dan beassá geavahit formálalaš dilálašvuodain. Dát álkidivčče maiddái sámi ášahusaid rahčama beassat geavahit sámegeiella bargo-,hálddašan- ja dutkan giellan. Dutkanráđđi, leat ášahusat gos galggašii leat geatnegahtton vástidit sámegeilli ja árvalit ahte lámha guoská sidjiide maid. Sámi allaskuvla doarju giellalámhalávdagotti evttohusa ahte buot almmolaš orgánain giellaguovllus lea geatnegasvuodaid vástidit sámegeilli sihke njálmálaččat ja čálalaččat.

Kap. 4 Diehtojuohtageatnegasvuodaid

Sámi allaskuvla doarju departemeantta evttohusa geatnegahttit ášahusaid aktiivvalaččat muitalit vejolašvuoda geavahit sámegeiella.

Kap. 5 Njuolggadusaid ja almmolaš dieđuid jorgaleapmi

Lea hástalus go olu almmolaš dokumeanttat, dieđut ja maiddái lágat eai leat sámegeiellaide. Suohkaniid viidasat diehtojuohtin sámegeiellaide šaddá váttis go dieđut leat dušše dárogeilli. Sámi allaskuvla oaivvilda ahte ovddasvástáduš jorgalahttit fertet leat čielgaset ja dasa fertet ráđdehus gávdnat praktihkalaš čovdosiid vai lámha čuvvojuvvo. Sámi allaskuvla oaidná departemeantta ákkastallama ahte jorgaleapmi gáibida olu olmmošlaš ja ekonomalaš resurssaid, ja ahte eai hálit atnit vátna sámegeielat gelbbolašvuoda dasa. Jus dokumeanttat guovddáš eiseváldin eai jorgal dokumenattaid, de šaddet dávjá suohkanat ieža jorgalit, ja de geavahat mánggagardán eambo olmmošlaš ja ekonomalaš resurssaid dáid jorgalit.

Sámegielaide čálalaš ovdánahttin ja geavaheapmi geatnegahtá ahte sámegiela besset digitála arenaide. Ráđđehus lea ovddit áigodagas bidjan olu návccaid ja ekonomalaš resurssaid almmolaš suorggi digitaliseremii. Jus sámegiella galgá leat dásseárvosaš dárogielain, ja jus suohkaniin galgá leat vejolaš fállat sámegiela bálvalusaid ássiide, de fertejit sámegiela beassat digitála máilbmái.

Kap. 6 Sámegiella suohkanhálddašeamis

Departemeantta evttoha ahte sámegiella ja dárogiella galgaba leat ovtadássásačča giellaovdánahttin suohkaniin, ja eará suohkaniin sáhtá suohkan mearridit galgá go sámegiella ja dárogiella leat ovtadássásačča ja makkár osiin suohkanis. Dát vejolašvuota lea dál jo buot suohkanin Norggas, ja buohkain lea vejolašvuota ohat giellahálddašan guvlui. Dattege eai oza nu beare olu suohkanat dása. Jus suohkanat ieža besset válljet galget go giela leat ovtadássásaččat, de boahá jearaldat mii lea ulbmil giellaguovlluin. Dálá eaktu, ahte sámegiella ja dárogiella leat dásseárvosaš giela ferte bisuhuvvot buot giellaguovllu suohkaniin. Čujuhat maid ođđa giellaláhkii, (Språklöven) § 5. *Samiske språk, gos celko ahte "Sámegiela leat gamiálbmot giela Norggas. Sámegiela ja dárogiella leat ovtadássásaš giela."* (min jorgaleapmi).

formaterte:Skript:Kursiv

Departemeantta evttoha ahte mihtun suohkanin berre leat ahte giela leat dásseárvosaččat suohkana hálddahas. Go definerejit dárkileabbo dán de oaivvildit ahte dát guoská dušše dan siskkáldas áššemeannudeapmái ja ahte suohkan ii sáhte geavahit sámegiela čálalaččat go gulahallá eará almmolaš orgánaiguin, dahje gáibidit ahte eará suohkanat čállet sámegillii suohkaniin. Jus suohkan ii beasa geavahit sámegiela eará almmolaš orgánaiguin, de šaddá praktihkalaš boadus ahte áššemeannudan giella šaddá dárogiella. Muđui šaddet áššemeannudeaddjit ieža jorgalahttit dokumeantaid go sáddejit daid viidásat olgguldasa orgánaide. Sámi allaskuvla oaivvilda ahte suohkaniidda ferte addot vejolašvuoda geavahit dušše sámegiela bargogiellan suohkanis, ja addit sidjiide doarjaga jorgalahttit dárogiellii dokumeantaid ja dulkot čoahkkimiid.

Kap. 7 Evttohus bidjat gáibádussan sámegielaide plánema suohkan- ja fylkkasuohkan dásis

Strategalaš giellabargu lea dehálaš sihke giellaealáskahttimis ja giellanannemis. Strategalaš plánemis sáhtá bidjat čielga mihtuid giellaovdánahttimis ja ealáskahttimis, ja sáhtá dáid olaheami mihtidit. Dáruiduhhtinistorjá geažil, ja dan sivas go sámegiela eanaš sajiin leat unnitlogus, lea erenoamáš dehálaš buktit politihkalaš vuordámušaid ja vuoruhemiid. Dat eastada ahte sámegielaide nannen ja ovdánahttin ii šatta hálddahas bargiid duohkai. Doarjut giellalávdegotti evttohusa, gos evttohit geatnegahttit suohkaniid ja fylkkasuohkaniid hábmet giellaplánaid.

Kap. 8 Rekrutteret sámegiela bargiid

Sámi giellaguovllus lea dehálaš doalahit giellagelbbolašvuoda suohkaniin. Suohkaniin gos sámegiella lea eanetlogus berre leat mihttu ahte buot suohkana bargit máhttet dahje ohppet sámegiela. Sámi allaskuvla doarju giellalávdegotti evttohusa gos evttohit njuolggadusa gos celko ahte sámegiela olbmui galgá ovdalis leat riekti oažžut virggi giellaovdánahttin suohkaniin. Giellavitaliseren suohkaniin galgá dát njuolggadus leat virggiide maid lea gulahallan sámi giellageavaheddjiiguin.

Kap. 9 Oahpuid bokte nannet sámegiela gelbbolašvuoda almmolašdásis

Sámi allaskuvla oaivvilda ahte buohkat geat álget bargui almmolaš ášahusaide giellaguovllus galget geatnegahtton váldit oahpu sámegielas. Maiddási asyloahccit, báhtareaddjit ja eará sisafárrejeaddjit galggaše oázžut sámegiel kurssa go fárrejit giellaguvlui. Sámi allaskuvla oaivvilda ahte buot bargiin giellaovdánahttin ja giellavitaliseren suohkaniin galgá riekti oázžut permišuvnna báلكkáin oahppat sámegiela. Dat lea mielde nanneme ahte sámegiella ja dárogiella leat ovttáárvosaš gielat dán guovllus ja lea maid mielde váikkuheame dasa ahte ássit buoret šaddet oassin servodagas. Gávpot suohkaniin ferte dát riekti leat dain geat gulahallet sámi giellageavaheddjiiguin.

Vuoi suohkanat ja ášahusat sáhttet ollašuttit giellageatnegasvuodaid de oaivvilda Sámi allaskuvla ahte lea dehálaš nannet olggudas rámmaid. Earret eará lea dehálaš ášahit giellaáittardeaddji, vuoi váidin ja bearráigeahču lea sajis, ja institušonaliseret dulkon- ja jorgalanbargguid. Maiddási lea dehálaš ahte doarjjaortnegat nannejuvvojit dárbbu mielde.

Sámi allaskuvla oaidná sámelága giellanjuolggadusaid ođasmahttima oktavuodas maid dárbbu ahte ráđđehus ánggirit lea fárus sámegielat giellaoahpuid ja kurssaid nannemen. Go gearddi sámi giellanjuolggadusat sámelágas rievdaduvvojit ja go lea politihkalaš áigumuš ahte eanebut galget oahppat sámegielaid, de fertejit maid eanet oahppofálaldagat ášahuvvot. Sámi allaskuvla fállá sámegielat álgokurssaid, bachelor ja mastergráda oahpu sámegielas ja vel PhD oahpu. Sámi allaskuvla gulahallá sámi suohkaniiguin ja min áigumuš lea sihke hábmet ja fállat sámegiel oahpuid mat leat heivehuvvon suohkaniid gelbbolašvuodadárbbuide. Dat lea guovddáš oassi min servodatovddasvástádusas sámegielat alit oahppoásahussan. Mii vuordit ahte departemeanta gulahallá minguin ja eará ášahusaiguin geat fállat giellaoahpuid universitehta ja allaskuvladásis go lea sáhka bidjat johtui doaimbabiid mat galget duohtandahkat sámi giellavuoigatvuodaid ollašuttima Norggas. Earret eará diehtit mii ahte lea stuora dárbu sámegielat dulkaide ja jorgaleddjiide, ja danin leage Sámi allaskuvla dál bargamen sámi dulkaoahpu ceggemin. Mii sávvat ahte ráđđehus maid oaidná dárbbu dán oahppofálaldahkii ja doarju min ánggirusšama.

Dearvvuodat/hilsen

Laila Susanne Vars
Rektor

Lájlá Helene Eira
Veahkkegoahtejođiheaddji, giela,- duoji ja servodatdiehtagiid goađis (instituhntas)